

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamejstvu celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 23. junija 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Majhni smo — to nas tare

Veliki politični pretresi v Evropi so pri nas rodili razne razveseljive in nerazveseljive pojave. Občutek skupne ogroženosti je poglobil zavest slovenske življenjske skupnosti, in razne skupine, ki se sicer ne bi zlahka zedinile za skupen nastop, so se spontano združile k skupnemu narodnoobrambnemu delu. Noben resen politik danes ne zanika več nujnosti rešitve hrvaškega vprašanja in pravice Hrvatov do samosvojega življenja v okviru skupne države, kar dejansko pomeni priznanje njih narodne samobitnosti. Kar pa se priznava Hrvatom, je težko načelno odrekati Slovincem. Integralno jugoslovenstvo se je zrušilo samo v sebi in z njim idejna osnova političnega unitarizma in upravnega centralizma. Tako daleč smo danes, hvala Bogu! Na drugi strani je bilo načelnim nasprotnikom unitarizma dana prilika, da razčistijo svoj odnos do države v pozitivnem smislu, in očitki protidržavnosti in separatizma so morali utihniti. Zbližanju političnih skupin so dane nove mogočnosti. Vse to je treba pozdraviti.

Nasprotno pa si ne smemo prikrivati, da so zunanji dogodki mnoge naše ljudi zbegali in zanesli veliko plahosti, malodušja in oportunitizma v slovenske vrste. Zdajci se nekim našim ljudem ni zdelo več umestno, poudarjati slovenstvo in slovenske pravice in zahteve, kakor da bi s tem zagrešili neko nelojalnost nasproti državi, kakor da bi imeli pri tem slabo vest. Popolnoma razumljivo je, če vidimo v času zunanje ogroženosti v močni državni oblasti neko poročstvo za lastno varnost, ni pa razumljivo, če bi se zaradi tega odrekli zahtevam, ki so naravnost pogoj za notranjo urejenost in trdnost države. Še manj je odpustljivo, če kdo v tem času začenja dvomiti v smisel avtonomnega slovenskega življenja, v smisel obstoja malih narodov sploh. Tako malodušje je samo izraz lastne notranje šibkosti, pa tudi politične nezazvedanosti in neumevanja zakonov razvoja. Nismo edini mali narod v Evropi. Imamo majhne narode, ki so morda še v neprijetnejšem političnem položaju ko mi. Poglejmo samo na evropski sever in pogledimo si politični položaj Litvancev, Letoncev, Estov, Dancev in še nekaterih drugih narodov. Nekateri od njih niso številnejši od nas in v kulturnem razvoju še za nami. Razvoj gre očitno v to smer, da se ogrožene države zblizujejo, da si ustvarijo politične zveze v eni ali drugi obliki in si tako zavarujejo svoj obstoj, nikjer pa v to smer, da bi mali narodi izginjali v morju velikih. Življenje malih narodov ima svoj večni smisel.

Kdor danes v svojem malodušju širi dvome v našo pravico do avtonomnega narodnega življenja, zavira razvoj, in ne da bi se zavedal, zanika naravnost osnovno misel naše države, misel, ki daje državi smisel, prihodnost in mogočnost, da razširi svoje meje na ves slovanski jug. On z naša samo zmedo v naše politično življenje. Še vedno velja, da Slovinci nič bolj ne pogrešamo, ko prave narodne samozavesti, samozavesti, ki je daleč proč od vsake samozaverovanosti, vsake narodne domišljavosti, toda ki sprejema nase vse zgodovinsko odgovornost za usodo naroda, odgovornost z vsemi nasledki in zaključki. To so majhni ljudje, ki se otresajo te odgovornosti in bi jo radi naprtili drugim. Kaj naj rečemo na primer k takemu umovanju, ki ga tu pa tam slišimo iz ust naših ljudi: Preširoka avtonomija nas bi iz milost in nemilost izročila klerikalni strahovladi, in vedno je še bolje, če imamo nad sabo varuha, ki to pošast kroti, pa bodi, da je to vojaška diktatura. Niso preveč redka pri nas taka modrovanja. Kakšni demokrati in kakšni Slovinci so to, ki jih je strah pred lastnim ljudstvom! Kakšen koncept imajo ti ljudje za rešitev našega notranjega državnega vprašanja, kakšna načela državne politike zastopajo, kakšen življenjski

smisel ima zanje ta država in kako si predstavljajo njeno prihodnost? Ali nismo že dovolj dolgo, vse predolgo zavlačevali ureditev velikih državnih spornih vprašanj — prav z ozirom na naš zunanji položaj? In kako si predstavljajo ti modrijani, da se naj uredi slovensko gospodarstvo in prepreči popolno obubožanje in propad slovenskega ljudstva? Ali pa si morda želijo te vrste politiki, da naj to, kar se prizna Hrvatom, ne bi veljalo za Slovence? Ali si moremo predstavljati za Slovence usodnejše rešitve državnega vprašanja? Ali ni danes vse tiste strah, ki bi morali nositi odgovornost za tako »rešitev« slovenskega vprašanja? Pa hočejo neki ljudje še veljati za realne politike!

Da, nam Slovincem je treba realne politike, samo da je ne bomo nikdar istili z oportunistično politiko. Politika, ki nič ne tvega, ki je dosledna samo v breznačelnosti, ni nobena realna politika. Dajmo se Slovinci zavedati ene resnice: Nič ne pomaga, breme odgovornosti za svojo usodo moramo sprejeti nase. Samo iz brezpogojne potrditve našega avtonomnega narodnega življenja lahko najdemo pot do načelne, dosledne, realne slovenske politike. Brez tega trdnega izhodišča in brez te trdne osnove se bomo utapljali v oportunitizmu in nergaštvu, bomo nihali iz ene skrajnosti v drugo, ne bomo imeli nikdar trdnih tal pod sabo, nikdar ne bomo postali konstruktiven činitelj v državnem življenju in ne bomo kot zavezniki in prijatelji nikdar upoštevani. Le kdor je v osnovah in svojem izhodišču jasen in trden, bo našel pravo razmerje do države, do drugih narodov in političnih skupin v državi. Le iz jasnih načel in osnov izhaja prava moč, pogum za tveganje, pa tudi pogum za odpoved, kjer to zahteva položaj. Zato se bomo uprli vsakemu poizkusu, da bi narodno malodušnost in oportunitizem izdajali kot politično zrelost. Danes Slovinci nismo upravičeni dajati drugim politične nauke, prej moramo

sami vedeti, kaj hočemo in katere končne cilje zasledujemo. Majhni se čutimo, in to nas tare. Majhni pa nismo zaradi svoje maloštevilnosti, ampak zaradi tega, ker nimamo pravega poguma, prave samozavesti in volje do tveganja. Lahko bi v državi pomenili mnogo več, kakor pomenimo po svojem številu, a pomeniti ne moremo nič, dokler smo samo spretni taktiki, a nikdar prepričani borci za jasne cilje. Zato se danes kuje naša usoda brez nas in mimo nas.

Marsikomu utegne biti preveč tega poudarjanja slovenstva v današnjem času. Nihče ne bi bil bolj vesel od nas, ko bi tega poudarjanja ne bilo treba, ko bi bila narodna zavest pri nas nekaj tako samo po sebi umevnega, kakor je pri Srbih in Hrvatih. A dokler nismo tako daleč, bomo svojo nalogo vršili dalje. Nič nas preveč ne moti, če se eden ali drugi od nas odmika. V zadoščenje nam je, da naše stališče prodira, da marsikdo od naših nasprotnikov danes zagovarja nazore, ki jih je pred leti obsojal kot protidržavne. Podtikali so nam vse mogoče namene, le ne poštenih, a vendar je bilo naše stališče do države kljub našemu ostremu boju proti zlorabljanju državne oblasti vedno pozitivno. Če ga nismo smeli določneje obrazložiti, ni bila naša krivda. Seveda s patriotizmom nismo šarili. Prej ko vsi drugi smo opozarjali na misel političnega zblizanja in združenja vseh južnoslovanskih narodov in na pogoje takega združenja. Vedno smo zagovarjali politiko skupnega nastopa s Hrvati in tistimi srbskimi skupinami, ki so kazale razumevanje za našo zahtevo po enakopravnosti v državi, vedno smo opozarjali na tako ureditev države, da bi zadovoljili vse njene narode. Danes nas ves svetovni tisk opominja v tem smislu, ker se zaveda nevarnosti, ki nam preti, če do sporazuma ne pride. Prav zato smo se s tako trdovratnostjo bojevali proti unitaristični miselnosti in njenim upravnim izrodkom, ker smo videli v njej zanikanje osnov, na katerih edino more ta država rasti, napredovati, se širiti in postati varen dom svojim narodom.

Samouprava brez denarja — izvrševalni organ centralizma

Uprava ljubljanskega Okrožnega urada za zavarovanje delavcev je z ozirom na pritožbe svojih členov proti prestrogemu izterjevanju zavarovalnih prispevkov, ki ga ta urad izvršuje, medtem ko Osrednji urad za zavarovanje delavcev v Zagrebu deli ogromne kredite, čutila potrebo, da pojasni svojem članstvu, zakaj vse to. Svoje pojasnilo je podala v junijski številki lastnega glasila »Delavsko zavarovanje« v uvodniku pod naslovom »Od kod denar za posojila Osrednjega urada«. Pojasnilo se glasi dobesedno z vsemi podarki:

V dnevnem časopisju čitamo v zadnjem času o velikih posojilih, katera dovoljuje Osrednji urad banovinom, občinam in drugim ustanovam. Posojila gredo v desetine milijonov, torej za pojme večine čitateljev v velike vsote, po čemer bi se moglo sklepati, da je Osrednji urad kot nosilec združenega delavskega zavarovanja neizčrpen vrelec denarnih sredstev. In dosledno temu bi morali po mnenju široke javnosti tudi Okrožni uradi razpolagati z velikimi vsotami. Tako ima nepoučena javnost vtisk, da so tudi Okrožni uradi v skrbeh, kam bi z denarjem. Zato nikakor ne morejo razumeti, kako to, da jim primanjkuje likvidnih sredstev, katera morajo zbirati s prisilno izterjavo.

Medtem ko nepoučenim ne moremo šteti v zlo takega napačnega gledanja na stvar, se pa pri poučenih ne moremo ubraniti vtiska, da to napačno

tolmačenje podpirajo in razpihujejo z zlohotnimi nameni, da bi diskreditirali zavarovanje in pa da bi opravičili neredno plačevanje svojih obveznosti do socialnega zavarovanja.

Da se pojmi glede gospodarskega položaja posameznih panog zavarovanja razčistijo, je treba pojasniti sledeče:

Združitev vseh vrst socialnega zavarovanja ima brez dvoma svojo dobro stran, zlasti kar se tiče poenostavljenja uprave (skupen predpis, manj poslovanja, manj upravnih stroškov). Osrednji urad za zavarovanje delavcev v Zagrebu je po zakonu nosilec treh zavarovanj: za primer bolezni, za primer nezgode in za onemoglost, starost in smrt. Od teh zavarovanj izvajajo Okrožni uradi samostojno samo zavarovanje za primer bolezni, medtem ko nastopajo Okrožni uradi v zavarovanju za primer nezgode ter za onemoglost, starost in smrt kot posredovalci. To posredovanje obstaja med drugimi važnimi posli tudi v tem, da Okrožni uradi za te tri panoge zavarovanja predpisujejo in izterjajo prispevke istočasno s prispevki za bolniško zavarovanje. Prav tako vršijo Okrožni uradi v prenešenem področju posle za Delavske zbornice in za Borze dela. Tudi za te dve ustanovi predpisujejo in izterjujejo Okrožni uradi po zakonu določene doklade.

Razlika med posameznimi panogami zavarovanja pa je, vsaj kar se tiče denarnih sredstev — bistvena. Bolniško zavarovanje je zasnovano na načelu do-

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

kladnega kritja, to se pravi, da je vezano na dohode, ki so z zakonitimi predpisi strogo vnaprej določeni, medtem ko so izdatki sicer omejeni kolikor se tiče višine posameznih podpor, toda glede tega, kakšno število členov in svojcev te podpore lahko uživa, ni nobene meje. Dogodi se čestokrat, da je stalež bolnikov zelo visok, tako da niti z najvišjo prispevno tarifo ni mogoče pokriti vseh zakonitih podpor, datatev in storitev. Skratka, dohodki bolniškega zavarovanja so točno omejeni, izdatki so pa povsem odvisni od zdravstvenih razmer v posameznih letih. Bolniško zavarovanje porabi torej vsako leto sproti vse prispevke in ne more spravljati nikakih denarnih rezerv.

Povsem drugačen pa je ustroj nezgodnega zavarovanja in zavarovanja za onemoglost, starost in smrt. Te dve panogi zavarovanja sta osnovani na kapitalnem kritju, oziroma na premijskih rezervah.

Kapitalno kritje pa ima te-le značilnosti: Zavarovanje za primer nezgode mora v vsakem posameznem letu zbrati toliko kapitala, kateri zmanjšani za upravne in druge redne izdatke tekočega leta zadošča za pokritje obveznosti, ki nastanejo zaradi obratnih nezgod v teku dotičnega poslovnega leta. Te obveznosti obstajajo iz osebnih rent ponesrečencev in njih svojcev (vdov, otrok, staršev itd.) in trajajo do smrti do smrti ponesrečencev, oziroma do pridobitve delazmožnosti (vdovam do zopetne omožitve ali smrti, otrokom do dopolnjenih 16 let itd.).

Invalidno zavarovanje se razlikuje od nezgodnega zavarovanja samo v tem, da se prispevki, ki so potrebni za invalidne, starostne in otroške rente ter vdovske podpore, zbirajo vso dobo od uvedbe invalidnega zavarovanja, oziroma od vstopa delavcev v posel, ki je zavarovanju podvržen, do časa, ko doseže pravico do rente ali podpore.

Kapitalno kritje in premijske rezerve pa niso enake vsoti vseh bodočih izplačil (rent i. dr.), ampak vedno nižje, ker se povprečno več ko polovica rent krije iz obresti. Zaradi tega je obrestovanje kapitalnega kritja, oziroma premijskih rezerv nujno potrebno, ker bi moral sicer nosilec zavarovanja podvojiti prispevke ali pa znižati rente. Zaradi tega je z zakonom predpisano, da mora Osrednji urad skrbeti za 7% obrestovanje teh kapitalov.

Vzporedba ustroja posameznih panog zavarovanja dokazuje, da gre pri bolniškem zavarovanju za trenutne kratkodobne obveznosti, da živi bolniško zavarovanje iz rok v usta, pri nezgodnem in starostnem zavarovanju pa gre za obveznosti, ki trajajo do smrti ponesrečenca, za vdove, doraščanje otrok itd., kar doseže v neredkih primerih tudi desetletja. Ta okolnost najbolj brezobzirno sili bolniško zavarovanje, da skrbi za reden dotok denarja, da more pokrivati tekoče izdatke za podpore, datatev in storitve, ki dosežejo na dan do 100.000 din. To tem bolj, ker bolniška panoga nima likvidnih rezerv. Če bi si denar izposodila od nezgodnega zavarovanja, bi morala prav tako plačevati zakonite obresti.

S tem smo nakazali razliko med ustrojem bolniškega zavarovanja, pomen in namen kapitalnega kritja v nezgodnem in starostnem zavarovanju. Pri dobri volji ne bo težko razločiti, da Okrožni uradi nimajo likvidnih sredstev, da pa Osrednji urad mora kapitalije plasirati tako, da varuje obrestno mero, ki pomeni po zavarovalno-tehničnih načelih osnovo tega kritja.

Kaj se hoče s posojili, ki jih dovoljuje Osrednji urad iz sredstev nezgodnega in starostnega zavarovanja? Ali se ne vrne na ta način ves zakonito zbrani kapital zopet narodnemu gospodarstvu? Ali se ne pospešuje prav s temi posojili najbolj delavnost stavarstva in drugih panog gospodarstva, kar je v prid širokim plastem naroda?

Pomislimo, kolike so potrebe po ustanavljanju zdravstvenih zavodov, bolnišnic in dr. Take ustanove niso samo važne s stališča zboljšanja zdravstva našega naroda, temveč nudijo kot stalne ustanove tudi trajni zaslužek in kruh industriji, obrti in trgovcem, lekarnarjem itd., kakor tudi tankaj zaposlenim zdravnikom in strežnemu osebju.

S predmetnimi posojili hočemo javnost opozoriti, da so razlage od strani zavarovanju nenaklonjenega dela interesentov, češ Okrožni urad na eni strani ponuja posojila, na drugi strani pa pritiska delodajalce, zlonamerne in brez podlage. Raznašalci takih vesti zasledujejo čisto gotovo vse drugo prej ko to,

da se naše zavarovanje izboljša tudi v pogledu rednejšega plačevanja prispevkov, kar je pogoj za nemoten obstoj zavarovanja.

Za to pojasnilo smo upravi ljubljanskega Okrožnega urada prav res hvaležni, ker je z njim odgovorila ne samo pritožnikom čez prestrogo izterjevanje prispevkov, temveč tudi mnogim drugim in celo »Sloveniji«, ki je svoje dni izpraševala, zakaj ljubljanski Okrožni urad niti svojega lastnega uradnega poslopja ne more vsaj povečati toliko, da bi imel sam primerne uradne prostore.

Prav nazorno pa je s tem pojasnilom pokazano, da vprašanje našega centralizma ni niti toliko politično kakor gospodarsko. V gornjem pri-

meru vidimo, kako so okrožni uradi prepuščeni samim sebi v zavarovanju, ki že po svoji ureditvi ne more zbrati večjih kapitalov. Strogo centralistično pa je urejeno zavarovanje, ki razpolaga z nedogledno velikimi kapitali.

Pri tej stvari pa je pomembno še to, da te samoupravne okrožne urade lastna revščina sili, da so hočeš nočeš s tem, ko izterjujejo strogo njim priznane prispevke, obenem najboljši izvrševalni organi za centralistično urejene panoge zavarovanja, za katere se pobirajo prispevki sočasno. Na ta način so tudi okrožni uradi, ki imajo opraviti z zavarovanci neposredno, izpostavljeni vsej kritiki, medtem ko se za Osrednji urad nikdo ne zanima.

B.

Obtožujem ...

Vaš cenjeni list je prinesel dne 9. junija 1939 sestavek pod zgornjim naslovom. Naj bi moja izvajanja samo nadaljevala dobro zamišljeni začetek pisca prvega članka.

Narodno obrambno delo pri Slovencih je posebno poglavje, zahtevalo bi nekoga, ki bi prinesel popolnoma drugega in bolj življenjskega duha vanj! — Da, tako je — podpišem z obema rokama!

Toda poglejmo malo natančneje! Ali se ni pojavljalo že dovolj ljudi, ki so hoteli narodno-obrambno delo poživiti, mu dati večji razmah, pritegniti k njemu večje množice ljudi! Da bili so! Toda z njimi se je zgodilo isto, kot se zgodi kapljici sladke vode, če jo vržemo v morje — poslani! Tako so se tudi ti ljudje pomalomeščanili, polenili, otopeli, kajti sprevideli so, da je vse delo padlo in ostalo samo na njihovih ramah, da niso nikjer dobili niti pravne niti stvarne podpore, da so morali vse vsele in žalostne posledice vsega dela nositi sami!

Slovenci smo čudne duše! Kakor hitro nam nekdo zagrozi, se stisnemo v kopico kot piščeta, koli koklje — če nam pa grozita dva, postanemo že ravnodušni in premišljujemo, kdo je boljši in za katerega bi se v skrajnem primeru odločili. Da pa bi v nas živela misel skupnega nastopa, borbe za domovino, svobodo — tega ne poznamo. Da pač, nekateri so, toda tem se posmehujemo, tem naprtimo na glavo vsemogoče politične nazore, se jim posmehujemo in jih imenujemo s splošnim imenom — fanatiki!

Dokazov, da so te moje trditve resnične, bi lahko zbrali v zadnjih mesecih po kavarnah, gostilnah, cestah, zborovanjih, taborih in drugje — nešteto.

Nastane vprašanje — ali je tak narod sploh sposoben za narodno-obrambno delo? Odgovor bo najboljši, če pogledamo najprej dejstvom v oči! Narodno-obrambna društva drži pokonci samo delovanje nekaterih, ki so zanemarili svoj poklic, svojo družino, svoj studij, samo da bi oprali čast množice, ki je za tako delo nerazpožena, mrtva!

Kako pritegniti množico? Poizkušali so že vse mogoče, toda uspeh je bil enak ničli! Kogar zanima, naj si ogleda število členstva ljubljanskih podružnic Sv. Cirila in Metod ali pa Branibora, Slovenske straže, pa bo videl, da je komaj nekaj odstotkov te velike narodne, zavedne Ljubljane včlenjene v teh društvih! Prepričan sem, da bi uspelo samo takrat, če bi vabili ljudi v narodno-obrambna društva s svetlobno reklamo, če bi namesto društev ustanavljali narodno-obrambne delniške družbe, če bi imelo vsako društvo v svojih prostorih vsaj vinotoč in če se da še na razpolago kaj revolverskega čtiva! Da, potem sem si gotov, da bi bila vsa Slovenija združena v narodno-obrambni društvih, da bi vsak človek gorel od narodno-obrambnega navdušenja! Da, takrat bi bili sposobni za to delo! Ker pa tega ni in ker je potrebno pri tem delu res delati, žrtvovati čas, dajati denar in potrpežljivo čakati in trpeti, ker pri tem delu ni dobička in odlikovanj — zato ostane pri nas narodno-obrambno delo delo peščice, ki dela že dvajset let in ki mora vso svojo aktivnost kazati ravno v tem, da skriva nezanimanje množice! In ker je položaj tak, drzno trdim, da Slovenci kot celota nismo sposobni za pravo, pošteno, naporno narodno-obrambno delo!

Vedno in ob vsaki priliki se trkamo na svoja prsa in kričimo o svoji veliki kulturi! Da, res,

visoko kulturni smo! Poglejmo pa dve strani našega kulturnega življenja! Vršila se je prireditve Narodno-obrabnega akademskega sveta, čisti dobiček prireditve je bil namenjen za podporo akademikov, ki bodo preko početnic organizirali delovne tabore na naši meji. Reklame dovolj, koncert je pa bil v skoraj prazni dvorani! Zakaj? Zato, ker ni sodeloval pri koncertu nikak slvi-tejši pevec ali pevka, ker ni sodeloval nikak naj-boljši dirigent ali plesalka — zato ker so sode-lovali ljudje, ki so zrastle v naši sredini, ki so v svojem umetniškem ustvarjanju dosegli lepe uspehe, pa so kljub temu imeli toliko narodnega čuta, da so se odzvali prvemu povabilu in brezplačno sodelovali na prireditvi! Ker smo pa pač prekulturni, nam je premalo, če nam sodelujejo pri koncertu ljudje, katere vidimo vsak dan v gledališču, katere poznamo iz drugih koncertov in tako naprej! Da pa bi bili toliko kulturni, da bi se zavedali, da bi naši akademiki z denarjem, ki bi ga dobili, prinesli na našo severno mejo toliko in toliko knjig, toliko in toliko oblek, živil in drugih nadvse potrebnih stvari, da bodo našim ljudem pomagali, predavali, vsega tega ta veliki kulturni Slovenec ni mogel, ker ni hotel doumeti! To sta torej dve strani našega visoko kulturnega življenja — na eni strani vse za svojo osebo, za svoj dom, za brate, ki jim ni dana mogočnost, da bi zajemali kulturno življenje s tako veliko žlico, pa nič! Toda pa mojem skromnem mišljenju to ni več pretirana ljubezen do kulture, temveč je to nazadnjaštvo — barbarstvo!

In še nekaj! Ko smo že tako visoko kulturno stoječi! Ali se ne dozdeva vsem vam, ki stojite takole kar je mogoče bolj mirno ob strani, da s to svojo brezbriznostjo uničujete delavce, idealiste! Morda se ne zavedate, morda pa je to delano tudi po načrtu! Češ stare delavce smo že tako uničili, mlajši lezejo na plan, strimo in uničimo še nje! Potem bomo imeli mir pred nabilnimi akcijami, pred tistimi fanatiki, ki hočejo z glavo skozi zid! Ostalo nam bo na mesec nekaj dinarjev več za cviček, in vse bo v najlepšem redu! Da, potem bi imeli mir! Toda tam za mejami bi sto in stotisoče naših bratov, otrok naše krvi, preklelo z najpravičnejšo kletvijo svojo rodno zemljo, svoje brate in se v obupu vrglo tuju v žrelo!

Obtožujem tiste, ki goje v nočnih lokalih slovenstvo, slovanstvo in jugoslovanstvo!

Obtožujem vse, ki jim je kos belega kruha več kot narod!

Obtožujem vse, ki mislijo, da so s tem, če so udje narodno-obrambni društev, že storili svojo sveto dolžnost, ki jo imajo do naroda!

Obtožujem vse ki še danes stoje na strani in gledajo s posmehom delo — fanatikov!

Vi vsi boste nosili pečat sramote!

Vi vsi boste krivi tragedije slovenske krvi!

Kolikokrat je bilo to že povedano in zapisano! Uspeh je bil vedno malosten! Tudi sedaj se zavedam istega! Toda brezbriznost tistih, ki hočejo biti gospodje, uživanje tistih, ki nimajo skrbi z drugim kot s svojim lastnim telesom, materializem tistih, ki jim je denar vse, — me je dovedel do tega, da sem to napisal, ker je to resnica, ki bo ostala, dokler bo obstajalo narodno-obrambno vprašanje pri Slovencih!

C-K-C

Za jasnost predstav in pojmov

V »Slovenskem delavcu«, glasilu slovenskega dela Jugorasa, od 17. t. m. beremo poročilo g. Langusa, kakor ga je imel na prvem delavskem taboru te organizacije. Nas zanima zlasti, kar je povedal o stanovih in stanovstvu:

Stanovsko opredelitev naroda imamo za osnovo zdravega narodnega življenja. Saj so vezi med pripadniki istega poklica in istega stanu brezdvomno ožje, kot pa so vezi narodne občestvenosti. Poklicni stan je torej zasidran v resničnosti, ker je to gospodarska in socialna dejavnost. Take gospodarske in socialne dejavnosti pa ne smemo zanemarjati, ampak jo voditi in urejati. Ta naloga pa pripada ravno sta-

novskim organizacijam. Kdo namreč naj prevzame to nalogo, če ne posebna organizacija, posebna oblast, ki mora izhajati samo iz poklica, iz stanu. Naša zahteva in naš cilj je: stanovska organizacija naj postane pod nadzorstvom države priznana ustanova, opremljena z lastno, samostojno oblastjo ter pripadajočim mestom med nosilci države. To se pravi z drugimi besedami, da o tem, kar se nas tiče naravnost in posredno, sklepamo in odločamo mi, kot enakovreden činitelj v gospodarsko stanovskih svetih, in to z močjo zakona.

Izhodišče take ustanove pa more biti samo stanovska organizacija, ki zajema vse pripadnike stanu. Iz

tega pa tudi sledi naša zahteva po enotni stanovski organizaciji, kar drugi stanovi, kakor industriji, trgovci itd. že imajo. Kajti skupno urejanje skupnih zahtev zahteva skupnost in skladje vseh smeri politike. To pa mora biti le ena organizacija, ki bo sposobna nositi vso težo celega stanu.

Da so stanovi, to je stara resnica, in komaj bi se bilo vredno meniti o tem, če bi ne bilo dobilo poudarjanje stanov v zadnjih letih neki posebni prizven. Ta posebni prizven so pa dali stanovstvu politični sestavi, ki so odpravili vlado ljudstva, pa so vendar navsezadnje spoznali, da brez ljudstva ne gre. Zato so poskušali postaviti na mesto zatrite demokracije nekaj novega, in prišli so na srednjeveško stanovstvo.

Kdor vse to opazuje in ve, se mu je moral zostriti sluh ob govorjenju o stanovstvu. Zato pogrešamo tudi mi v tem primeru jasne opredelitve: za demokracijo, ali zoper njo. Kompromisov v tem primeru ne more biti.

Druga nejasnost v tem govoru je, in ta je prav za prav tudi v najtesnejši zvezi s prvo, da nam poročevalec nič ne pove o tem, kako si zamišlja zunanji in notranji ustroj take stanovske organizacije. Ali imajo njeni posamezni udje sploh kakšne druge pravice, kakor med burnim odobravanjem enodušno in z vzklikom sprejemati na znanje neke ukrepe? Ali bodo pri sestavi teh skle-

pov smeli sodelovati in na kakšen način? Ali bodo imeli na vodstvo svoje organizacije sploh kakšen vpliv, to se pravi, ali ga bodo smeli sami voliti, ali pa mu ga bodo postavili drugi? In če ga bodo morebiti smeli sami voliti, ali bodo imeli volilno pravico vsi udje organizacije, ali pa le nekateri? In če samo nekateri, kako bo izražena njihna prednost, po svetovnem nazoru, po političnem prepričanju, ali po kakih drugih še bolj osebnih vidikih?

Nerazumljiva nam je tudi zahteva po enotni stanovski organizaciji, kakor jo imajo drugi stanovi, industriji, trgovci in tako naprej. Saj delavstvo tako enotno stanovsko organizacijo vendar že ima, namreč delavsko zbornico. Mar ta ne šteje več? In zakaj ne?

To je samo nekaj vprašanj, ki so nam prišla le bolj mimogrede, ki nam jih je pa narekovala skrb za našega delavca, naš narod in njegovo omiko. Kajti biti si moramo na jasnem, da bi vsaka avtoritarna rešitev takih vprašanj resno ogražala pravice in blaginjo naših delavcev in po njih vsega našega naroda.

In v tem je tisti usodni razloček, ki bi ga posebno mi Slovenci ne smeli zgubiti spred očmi, tudi tisti ne, ki so jim po njihni naravi ali njihnem poklicu človečnostne ideje, utelešene v demokraciji, le bolj tuja, odmaknjena zadeva.

Opazovalec

Gospodarski položaj

V našem listu smo že večkrat zadnji čas znanomovali napovedi o pripravljajočem se upadku gospodarskega razvoja, dasi bi bilo sklepati po zmernem izboljšanju položaja v gospodarstvu prav zadnjih let, da se bo ves razvoj vsaj nekoliko ustalil, ako ne korenito izboljšal. Napovedi so sicer slonele na podatkih študij in stalnega opazovanja konjunktornega razvoja, vse pa kaže, da so bila opazovanja in zaključki točni. Kakor vsako leto je tudi letos izdal finančni minister za vse državne urade in ustanove, prav tako pa tudi za samoupravna telesa navodila za sestavo novih preračunov, ki jih je že treba pripravljati. Ta navodila priporočajo strogo varčevanje, ugotavljajo pa obenem popuščanje konjunktura. Naša zunanja trgovina je bila n. pr. v prvih štirih mesecih deficitna za 160 milijonov dinarjev, nazadovala je obenem tudi trgovina v državi sami, kar se vidi v padeu števila natovornjenih vagonov. Državni dohodki popuščajo, zlasti so nazadovali dohodki posrednih davkov. Poleg teh in podobnih upadkov pa bo država prisiljena, poskrbeti za kritje na novo nastalih večjih potreb, n. pr. izdatkov za državno obrambo, ki zahteva zaradi napetega mednarodnega položaja še posebno pozornost. Ako pomislimo na vsa ta dejstva in na višino že dosedanje obdavčitve prebivalstva, moremo le črnogledno motriti razvoj v bližnjem času. Prav potrebno bi bilo, da se pravočasno zganijo odločilne ustanove, ki naj bi ob naukih pred leti prestane težke gospodarske stiske že danes napravile podroben načrt za omiljenje napovedujoče se stiske. Mislimo tu predvsem na Slovenijo, ki je bila tako zelo prizadeta, da se življenjska raven prebivalstva še do danes ni mogla popraviti. K temu bi bilo treba pomisliti na nazadovanje števila industrijskih podjetij pri nas in na vse zaključke, ki iz tega sledijo. Ob zadnji veliki gospodarski stiski so razmišljajoči ljudje pripravili mnogo predlogov, s katerimi naj bi se stiska skušala omiliti. Med drugimi so v prvi vrsti predlagali pospešitev izvrševanja javnih del v večjem obsegu. Prav glede tega se kažejo zadnji čas slabi izgledi, opaziti je n. pr., da stavbna delavnost, javna kakor tudi zasebna, odjenjuje, kar je vidno n. pr. v Ljubljani, kjer letos niso začeli z nobenimi večjimi stavbami. To utegne imeti za posledek, da drugo leto manjši stavbni orbiti ne bodo imeli večjih naročil, kakor bi jih, ako bi se že letos dozidale v večjem obsegu nove stavbe v surovem stanju. Vsi znaki živo kličejo po pripravljenosti za nujno pomoč, četudi so preračuni samoupravnih teles, kakor n. pr. banovine, prav malo pripravljeni za take izjemne potrebe, in bi morala tu v prvi vrsti pripomoči država, za kar bi se morali nujno iniciativno zavzeti odločujoči možje.

Obračun

Te dni obračunjujejo na vseh straneh s predsednikom JRZ dr. Milanom Stojadinovićem, samozvanim voditeljem. Stranka sama, ki jo je on ustanovil in ji dal še danes veljavni unitaristični program, ga namerava izključiti, in morebiti označuje to dejstvo bolj kakor vse drugo, na kakšni nezdruživi podstavi je počivala njegova moč. Njegov pomen je v teh dneh komaj še večji, kakor njegovega prednika Jevtića, ki ga je pred štirimi leti zamenjal. Sicer se ga drži še nekaj ljudi, njegovih stvorov, ki jih je on vzdignil iz ničnosti in ki bodo brez njega spet zginiti vanjo. Toda sam se zaveda, da na njihno brezpomembnost ne gre zidati političnih stavb. Zanimivo je zategadelj, kje

vse išče pomoči, da bi omajal Cvetkovićevo vlado in njegovo politiko sporazuma s Hrvati. Prav nič ga ne moti, da hodi v teh dneh okoli voditeljev Združene opozicije — Davidovića, Aca Stanojevića in drugih — in jih vabi in se jim ponuja obenem. Torej okoli mož, ki jih je dal v listih JRZ zasmehovati in smešiti, dokler je bil na vladi, ki je zlasti v nič deval sporazum, ki ga je sklenila Združena opozicija dne 8. oktobra 1937 s Hrvati. Toda prav ti možje vedo natančno, kolikšna je njegova politična cena. In četudi je bila njihna pot pred sporazumom in za njim večkrat hudo ovinkasta, prav v teh dneh se poročajo, da so se zavedli in da so pripravljani sodelovati, da se sklenjeni sporazum med Mačkom in Cvetkovičem tudi resnično izvrši.

Sicer naj pa v naslednjem navedemo odstavek iz uvodnika »Hrvatskega dnevnika« od 21. t. m., v katerem ta označuje Stojadinovićevo stališče glede na sporazum med Združeno opozicijo in Hrvati in glede na njegovo današnje ravnanje:

»Kakšno stališče je zavzemal dr. Milan Stojadinović nasproti temu sporazumu, se vidi iz obvestila, ki ga je dal časnikom po razglasitvi tega sporazuma. V tej izjavi se govori o prelomljeni prisegi, o ustvarjanju pravne negotovosti, zastopa se načelo majoriziranja, očita se podpisnikom sporazuma, da pospešujejo ustanavljanje treh držav, protivi se vsaki spremembi ustave in sploh se dela tako, kakor da bi bili podpisniki tega sporazuma zgrešili veleizdajo nad državo. »Samouprava« je po Stojadinovićeve navodilih dan za dnem prinašala dolge sestavke, v katerih je zasmehovala Aca Stanojevića, ne spoštuječ niti njegovih visokih let. Človeku z malo okusa se je gabilo to grdo zasmehovanje človeka, ki se mu je očitano celo to, da ni imel nikoli ministrskih želja. Zoper njega je bil voden strahovit boj. Šlo je posebno za to, da se umetno dobi večina v samem Knjaževcu, da bi se lahko reklo, da nima Aca Stanojević niti v svojem prebivališču pripadnikov. Tudi nas, ki se gotovo ne istimo s politiko radikalne stranke, je odvracalo tako pisanje, a kako je moglo vplivati šele na samega Aca Stanojevića. A kaj dela sedaj? Obrača se na istega Aca Stanojevića, ki ga hoče vzeti kot plašč in pod njegovim imenom voditi politiko zoper iste misli, ki jih je Aca Stanojević 8. oktobra 1937 tako svečano izpovedal. Skusa se vrniti v krog njegovih sodelavcev, a ne kot spokornjenec, ampak da jih vede zoper njihno lastno politiko.

»Hrvatski dnevnik« omenja še, da je Aca Stanojević seveda Stojadinovićevo ponudbo odbil, da pa je tudi njegova interpelacija v skupščini dejanski napad na sporazum od 8. oktobra 1937, ki da pomeni značilen datum v boju hrvaškega in srbskega naroda za svobodo in narodno neodvisnost in ki hoče odpraviti vse, kar moti sporazum med Srbi in Hrvati, ki pa ni mogoč ob misli na majorizacijo.

Federalizem — nujnost politične in zgodovinske stvarnosti

Belgrajski tednik »Napred« piše pod naslovom »Zvezna država«:

Kadar v kaki zemljepisni skupnosti, vezani po gospodarskih koristih, po nekkih podobnostih v jeziku in narodnem izviru kakor tudi po usodi in mednarodnih razmerah, ni popolne skladnosti in enakosti razen v psihološki želji glede na eno politično obliko, je človeški um našel posebno pot. Ta pot je federalizem. Enotnost skozi množstvo. Zveza svobodnih pokrajinskih uprav, brez enotnosti v duhu unitaristične in centralistične enotnosti. Federalizem se kaže tedaj kot politična nujnost in kot izraz politične mo-

Zdravju
Tvojega otroka spadajo tudi
naravi zobje

SARGOV

KALODONT

PROTI ZOBNEMU KAMNU

drosti. Centralističen sestav v takem zgodovinskem in dušeslovnem položaju pomeni slabost navidezno močnega središča in razenotenje navidezno zedinjenih delov. Takrat se prikazuje centralizem kot usoden ne samo za tiste, ki so zoper njega, ampak tudi za tiste, ki so zanj. Kakor se vidi, se uveljavlja federalizem kot nujnost politične in zgodovinske stvarnosti sodobne družbe. Sam zase ni niti višji niti nižji politični sestav; niti slabši niti boljši. On je takrat višji, kakor je potreben, kadar prihaja po ponesrečenem poskusu unitaristične države ali ponesrečenega izkustva konfederacije. Jasno je, da je v tem drugem primeru federalizem poročstvo za enotnost in za postopno uresničenje državne zavesti in skupnih vzorov. Najboljši primer za to je Amerika. V obratnem primeru pa, kadar prihaja po centralizmu, je federalizem samo obrnjena pot, da se spontano, svobodno in s pomočjo dogovora in sporazuma ta enotnost uresniči in doseže. Švicarska in Kanada sta primera za to. Zato pomeni vsako odlašanje, da se zvezna država uresniči, kadar je potrebna, zgubo na času in na mogočnostih. Ljudje se morajo zavedati, da zgodovina ne omahuje, ampak da gre neusmiljeno naprej.

Samo to bi še dodali k temu belgrajskemu premissljevanju in spoznanju, da niti logično niti psihološko ni potreba, da bi se stvar pokazala za dobro šele za nekimi ponesrečenimi poskusi v tej ali oni smeri. V tem je ravno spretnost politike in modrost državništva, da se že vnaprej preudari in pretehta, kaj se utegne posrečiti in kaj ne, in da se temu izogne v korist naroda in države. Pri nas take politike in takih državnikov nismo imeli. Politična omejenost in primitivnost, tesno povezana z njeno najzaupnejšo zaveznico, korupcijo, sta zastrupljivali razmerje med narodi, ki so to državo ustanovili.

Pa tudi v drugih pogledih se nam ne zdi, da ni si bil belgrajski tednik ravno na čistem. Če že prihaja s primerami Švice in Amerike, bi pač pričakovali, da se je o njih poučil. Tedaj bi se mu bilo mogoče posvetilo, da ni treba ponesrečenega poskusa unitaristične države, pa da je federalizem vseeno višji. In morebiti bi mu bilo postalo to še bolj jasno, če bi se bil poučil, da so nastale federacije v Ameriki in Švici ob brezprimerni kulturni, zemljepisni in geopolitični enotnosti, kakor je pri nas še davno ni.

Sicer pa nas veseli vsako priznanje napak, četudi prihajamo pozno. Bolje kedaj ko nikoli. Četudi prihaja pozno. Bolje kedaj ko nikoli.

Toda čuječi hočemo biti, kajti morebiti je vse tisto ne preveč globokoumno ugibanje o višjih in nižjih političnih sestavih le nekak sramežljiv poskus, oprati grehe preteklosti in jim dati celo videc državniške dejavnosti. To naj bi hkratu tudi ojačalo položaj grešnikov nad jugoslovanskimi narodi in jim pri mešetarnjenju za obseg prihajajočih samouprav dalo potrebno »moralno« oporo. V teh dvomih bi utegnili utrditi človeka precej očitna nejasnost glede bistva in obsega federalizma.

Previdnost glede nekkih ljudi nikoli ne škoduje. Če je bila odveč, bomo potem tem bolj veseli.

Ljubljanski velesejem

je prireditelj, pri kateri je zainteresiran ves slovenski narod, kolikor hoče biti ta razstava gospodarska prireditelj ter prikaz dela in zmožnosti našega delovnega ljudstva in iz njega zraslih mož velike podjetnosti in delavnosti. Ako smo lansko leto z nekako skepso motrili bodoči razvoj te naše obče narodne prireditelj in to še posebej zaradi na novo nastale nekakšne konkurenčne prireditve velesejma v Belgrada, nas je letošnja prireditelj morala prepričati o živi veri prirediteljev glede ohranitve in nadaljnje izpopolnitve našega velesejma, prav tako tudi o nezlomljivi dejavnosti, ki skuša ohraniti prireditelj njen dosedanja značaj in vlogo predvsem v slovenskem, pa tudi

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC
LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

v jugoslovanskem gospodarstvu. Letošnja prirediteljev je imela oficijelnejši značaj zaradi navzočnosti trgovskega ministra, zaradi obljubljenih državne podpore za zidavo novih paviljonov pa se nadejajo prireditelji, da bi bila s tem omogočena nova podlaga bodočega razvoja in nedvomne ohranitve prirediteljevske vsaj v dosedanjem obsegu. Obisk je bil letos povoljen, razstavljalci so bili z uspehom deloma zadovoljni. Žilavi napor, s katerim se hoče prirediteljevi vzdržati, pa pričra o silah, ki bi sproščene utegnile pokazati še vse več in potrditi naše pričakovanje glede boljše bodočnosti slovenskega gospodarstva.

Od praznih besed k stvarnim dejanjem

Dne 17. t. m. piše »Samouprava« v uvodniku:

Odkar je Jugoslovenska radikalna zveza začela svojo politično dejavnost, je takoj poudarila, da prihaja hrvaško vprašanje v prvo vrsto. Naša stranka je v izjavah odgovornih prvakov in nosilcev naše politike, in sicer stalno, naglašala svojo dobro voljo in pripravljenost, da se hrvaško vprašanje reši tako, kakor to zahtevajo koristi Srbov in Hrvatov.

Sedaj so pretekla že štiri leta, odkar je bilo to vprašanje postavljeno v prvo vrsto, pa se je zganiilo z mesta šele zadnja dva meseca po zaslugi sedanjega vladnega predsednika in zoper voljo in namen predsednika stranke JRZ. In pred tisto »prvo vrsto« političnih vprašanj je prišlo toliko drugih, zlasti vprašanja številnih novih fondov in unitarističnih ukrepov, da je hrvaško vprašanje stopilo čisto v ozadje. Od tam sicer res ni zginilo, ampak je grozeče pritiskalo naprej, toda le zaradi svoje veličine in teže, ne pa zaradi zaslug kakšne »stranke«.

Sicer se pa zdi, da se nekateri še zmeraj niso znašli v novem položaju, v katerega so postavila to vprašanje pogajanja med Cvetkovićem in Mačkom. Kajti sicer bi vedeli, da so besede o »koristih Srbov in Hrvatov«, ki da zahtevajo rešitev hrvaškega vprašanja, tako splošne, da prav nič

ne povedo, in da so jih prav zaradi njih praznine zmeraj najbolj goreče rabili tisti, ki so hoteli sporazum zavlačevati oziroma rešiti zoper koristi Hrvatov, kakor so bili to centralisti in unitaristi vseh vrst in odtenkov. V teh dneh, ko so pogajanja med zastopnikom vlade in zastopnikom Hrvatov dovolj razložno pokazala, v kateri smeri vodi prava pot k sporazumu, je treba pač bolj določnih besed in bolj izražene volje do dejanj. Sicer bo vsak po pravici mislil, da bi nekateri po slaboznanem Stojadinovičevem zgledu hoteli zasuti hrvaško vprašanje s kopo jugoslovenskih public. Pri tem naj zaradi stvarnosti še dostavimo, da je ta zgled bil tudi zgled vseh jugoslovenskih nacionalnih Stojadinovičevih prednikov, pod kakršnimi koli že političnimi obrazci so ugajali svojo protihrvaško in protislovensko politiko.

Treba bo torej že bolj določnih predlogov in jasnega priznanja ne samo vnanje, ampak tudi dejanske enakopravnosti in s to v zvezi dejanske popolne samouprave, ki pa je ni brez samouprave na gospodarskem, torej zlasti finančnem področju.

Dokazno pismo protislovenske misli

»Slovenski dom« od 17. t. m. je prinesel snemek pisma, ki ga je pisal dr. Kramer 29. marca 1934 takratnemu prometnemu ministru. Povod za to pismo mu je bilo, kakor izhaja vsaj iz vsebine pisma samega, pisanje »Slovenca« zaradi odprave državnih železnic trboveljskemu premogovniku, ko je napisal »Slovenec« nekaj sicer res bolj krepkih, a zato vendar ne neupravičenih besed, kakor o katastrofi za delavce, da so rudarji gnani v obup in podobno.

Toda tudi, če bi bile tiste vesti res preostro napisane, je več kakor čudno, če opozarja nanje »direktor Jutra«, kakor se dr. Kramer na pismu predstavi, samega prometnega ministra, in če ga povrh izrečno opozarja, da spadajo pod zakon o zaščiti države.

Najmanj pa je gotovo, da piscu tega pisma slabo pristaja boj za svobodo tiska in druge demokratične svoboščine, in da mora biti vsak dvakrat previden, preden bo sprejel takega človeka za sobojevnika v boju, ki gre za osnovne pravice svobodnega človeka in državljana.

Vsa ta podoba bi pa ne bila popolna, če bi h koncu še ne omenili, da je to v »Jutrovem« uredništvu napisano pismo zoper slovenski list pisano seveda v srbsčini. Pač v doslednem izvajanju nacionalnega jugoslovenskega načela, likvidirati slovenščino tiho in postopno. Morebiti se bo ob tem pismu nekoliko zamislil zagrebški »Obzor«, ki zmeraj predstavlja dr. Kramerja kot nekakšnega bojevnika za slovenstvo in njegove pravice. Bojevnika, ki slovenščine, tega najbistvenejšega znamenila slovenstva, noče poznati, kadar govori z Belgradom, četudi govori z uradnim Belgradom, četudi govori z ministrom, ki ne upravlja samo srbskih, ampak tudi slovenske železnice in ki mora že samo zaradi svojega mesta sprejemati in reševati tudi slovenske spise in dopise v smislu ustave in v duhu načel, ki so združila slovenski, hrvaški in srbski narod v eni državi.

Brez ozira na vse to je pa s tem srbskim pismom »Jutrovega« uredništva dr. Kramer sam po eni strani pokazal, koliko mu je za slovenščino in kako si predstavlja njeno enakopravnost, po drugi pa tudi, da pomeni zanj narodno »edinstvo« popolno zapostavo slovenskega »narečja« v prilog srbskemu »jeziku«.

Zato naj bi to dokazilno listino zapostavljanju slovenščine ohranili vsi za čas, ko pride obračun.

Mali zapiski

Počastitev slovenskega znanstvenika

Naš rojak dr. Mihajlo Rostohar, vseučiliški profesor v Brnu, praznuje letos šestdesetletnico svojega rojstva. Za to priložnost so Čehi izdali in mu posvetili obsežen »Psihološki zbornik«, v katerem so češki pisatelji podali sliko Rostoharjevega znanstvenega dela, posvečenega psihološkim in pedagoškim raziskavanjem.

Naj pri tej priložnosti še omenimo, da je prof. dr. Rostohar izdajal pred vojno obzornik »Napredna misel«, v katerem se je nasproti vrazovanju in ileščevanju odločno in z znanstvenimi razlogi postavil za samobitnost slovenskega naroda in jezika.

Kulturno gibanje argentinskih Slovencev

Naši izselniki v Argentini, drugi največji državi Južne Amerike, so kulturno precej živahni. Izdajajo tednik »Slovenski list«, razen tega pa še mesečni obzornik »Njivo«. Sedaj napoveduje »Slovenski list« tudi izdajo večjega slovensko-španskega in špansko-slovenskega slovarja. Imeli so sicer že zdaj tak majhen slovar, ki je bil pa sestavljen le bolj na hitro roko in zato ni odgovarjal.

Želeli bi, da bi bil novi slovar kar najbolj popoln in jezikovno pravilno sestavljen. Potem bo gotovo tudi tu pri nas, v stari domovini, našel odjemalcev.

Tudi pred vojno

V »Kočevskem Slovincu« pripoveduje Fran Radešček svoje spomine iz predvojne Srbije. Samo tale kratek odstavek navajamo, ki pa pove dovolj:

In v takih razmerah, ko so besnele strankarske strasti v najhujših izbruhih, je bilo človeku, ki je v mladosti živel za narodne ideale, kaj težko prikrivati svoje dušno trpljenje. V Belgradu je bilo kar udomačeno načelo, da so vsi odrasli moški v družini pripadali vsak svoji stranki. Če je nagla sprememba na oblasti države koga iznenadila, prav gotovo ni bila prizadeta taka »na vse pripravljena« belgrajska »porodica«. Saj skoraj ves Belgrad živi na državnem preračunu! In take »porodice«, povezane s »kumstvom«, so bile vsemogočne.

Navedli smo ga zlasti zato, ker se naši jugosloveni radi izgovarjajo zaradi centralizma, češ saj nismo mogli vedeti, da bo centralizem nas Slovence tako grdo izrabljajal, ko smo pa natančno poznali predvojno Srbijo in njeno prestolnico in videli, da tam gospodarijo sami vzorni možje in idealisti zgolj.

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Dokler smo taki, kakršni smo, se nam slabo poda, groziti s preorientacijo boljšim od nas. Če na jugu odklanjajo naš tisk, že vedo, zakaj ga odklanjajo. In preden zvemo za vzrok iz drugih ust, je bolje, da se sami zavemo svoje krivde in jo skušamo poravnati vsaj tam, kjer to gre brez škode za slovensko dvotirnost.

Če bi zneskom, zbranim vsako leto za narodne in narodnoobrambene namene, dodali še vsote, izdane za tuji tisk in filme, nasprotno nam po duhu, bi lahko imela sleherna slovenska vas svoj narodni dom, naša mesta pa hrame za prosvetne ustanove, ki bi se nam jih ne bilo sramovati. Med seboj se koljemo za vsakršna prvenstva, v podpisovanju tujega smo pa složni, da nikjer tako. Nekeč je dejal sedaj že pokojni dr. Ante Romac, voditelj istrskih Hrvatov v Zagrebu: »Slovinci ste dobri organizatorji, le sebe ne znate spraviti v red. Kjer sta le dva, se že prepirata o najbolj samoobsebnih stvarih. Svoj talent izrabljate za hrušč in parade, ki trenutno navdušijo, koristi ni pa od njih nobene. Za vse imate denar, za veselice, zastave in izlete, le za resnično koristno delo ga nimate...« Te besede je izrekel ob prihodu več gorških beguncev, ki so v Ljubljani in Mariboru bili odpravljani z nekaj »kovači«, potem pa poslani naprej.

Glavna naša skrb za izseljence je v preštevanju njihovih krvavo prisluženih frankov in dolarjev. Pa da se bijejo in koljejo tudi zunaj po slovenski šegi in navadi. Slovenec bi ne bil sin svoje zemlje, če ne bi tudi v tujini nadaljeval domačega boja.

Nemci vedo za slehernega svojega človeka v najbolj skitem pragozdu in računajo z njim tako ali drugače; nam je pa še tisk naših izseljencev s sedmimi pečati zapečaten knjiga. V Franciji in Belgiji, Severni in Južni Ameriki izhaja lepo število slovenskih obzornikov, tednikov in celo dnevnikov, a koliko jih je med nami, ki vedo za to? Naš razumnik pač bere razne »Zeitunge« in »Journale«, prelistava »Interessantes Blatt« in »Magere Freude«, debelo bi pa pogledal, če bi mu povedali, da izhajajo razen dveh pratik še druge slovenske stvari. Koliko jih je, ki vedo za »Koroškega Slovenca« in druge liste naših rojakov izven ožje domovine? Za »Il Piccolo« vedo mnogi dobro, da pa izhajajo na drugi strani oceana tudi »Glas naroda«, »Prosveta«, »Proletarec« in drugi, se jim pa še zdi ne.

Tako je naše izobraženstvo. Odstotek izjem je tako majhen, da se lahko govori o celoti. In čudno, da je največ izjem med tistimi, ki stiskajo pore za vsakdanji kruh. Trdote življenja silijo k spoznanju. Mnogoča ročnih tu ne šteje. Bi že; a kaj bi vodniki z množico, ki bere! Zadovoljna naj bo, da ima pokrovitelje, izbrane in samozvane.

Večina slovenske narodne zavednosti je v hudo močnem glasu ob raznih priložnostih, strunnem koraku in pisanih znamenjih. Razni govorni zbori uspešno tekmujejo med seboj, vsi pa so si podobni ko jajce jajcu, in da ni varstvenih znamk, bi bili ena sama čreda.

Pa je dosti preklanja zaradi pristne in ponarejene čudodelnosti teh znamk. Mladi, komaj izhodivši, in stari, že poapneli vodniki lomijo kopje z enako čilostjo za svoje tvrdke. Dokazi za in proti pa so taki, da je človeku, ki stoji ob strani in poslušajo to česnanje — povedano prosto po Tavčarju — kakor bi mu vlekli robidnico skozi čreva.

Za ravnotežje bodi omenjen še Tavčarjev sodobnik: dr. Ivan Sušteršič. Tudi on je vihtel bojnik z znamko za klobukom in prejemal za to

priznanja in pohvale od »hvaležnega ljudstva«. Iz »lastnega nagiba« seveda. Kje so sedaj vsa tista pisana znamenja? Ostal je le spomin...

Zoper molje in ščurke, podgane, trtno uš in druge škodljivce izdamo letno milijone; mrčes, ki ujeda neposredno nas same, pa gojimo ko drožne glivice ali srebrne lisice. Celo razkazujemo ga po lokalih in izložbah, da je videti, ko da smo na lastni zemlji neznatna narodna manjšina.

V dokaz tega naj služi, da ima na primer (natančno: dne 14. junija 1939) »Knjižarna Tiskovne zadruge — Jutro«, torej eno najbolj »nacionalnih« podjetij, v svojih izložbah v Selenburgovi in v Knaflovi ulici v Ljubljani zraven enega francoskega in 46 različnih nemških natančno 6 slovenskih obzornikov (v več izvodih, vseh skupaj 12). Po drugih slovenskih obzornikih, na primer srbskih in hrvaških, se zastoj ozira oko, da je jugoslovensko srce žalostno. V nekako nadomestilo za te je na ogled velika fotografija, prikazujoča razbite izložbe, med njimi tudi neke knjigarne; spodaj napis: Po demonstracijah v Bratislavi...

So odstotki, ki so razumljivi in se dajo prenesti. Odstotki preko nomačnih mej pa opozarjajo, da nekaj ni prav. Na primer na področju zdravstva. So pa bolezn, pri katerih zdravniška veda odpoveduje. Tedaj je potreben drug način zdravljenja.

Gornje številke dajo ob primerjavi s številom prebivalcev Ljubljane — 80.000 — natančno 1511 Francozov, 9057 Slovencev in 69.432 Nemcev. Pri presoji značaja kakega kraja ima javno izloženi tisk skoraj isti pomen, če ne še večji, kakor zastave, o katerih je znano že iz bivše Avstrije, da so lahko zapovedane. Gornje razmerje bi dalo 2 francoski, 11 narodnih in 87 nemških zastav, in sicer prostovoljnih.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.